

בסוד עבדיך

דמית הדר פבוד הודך

בס"ד גרליון ג' תשפ"ב הפטרת פרשת כי תשא זיהי ימים רבים" הנושא: אליהו בהר הכרמל

הפטרת פרשת כי תשא

"זיהי ימים רבים ודבר ה' היה אל אליהו וכו' וירא כל העם ויפלו על פניהם ויאמרו ה' הוא האלוקים ה' הוא האלוקים" (מלכים א' י"ח א'- ל"ט), והספרדים ובפפד"מ מתחילים "וישלח אחאב" (פסוק כ').

ומבואר בהפטרה שה' עצר את השמים ולא ירדו גשמים שלש שנים, ואליהו הוכיח את אחאב שסיבת הרעב הוא על שעזבו מצות ה' ועבדו לבעל, ואם ברצונו שירדו גשמים שיקבץ את כל ישראל ונביאי השקר להר הכרמל, ואליהו הוכיח אותם שהם פותחים על שתי הסעיפים ואם ה' האלוקים לכו אחריו ואם הבעל לכו אחריו, ואליהו ניסה את נביאי הבעל שיכינו קרבן במזבח ויראו אם יכולים להוריד אש מן השמים, וכשלא ירד האש בנה אליהו מזבח והעלה קרבן, ובעלות המנחה התפלל אל ה' שיתקדש שמו בעולם, וירדה אש מן השמים ואכלה את הקרבן, וכל העם נפלו על פניהם ואמרו ה' הוא האלוקים ה' הוא האלוקים."

וכתב הלבוש (או"ח ס"י תרפ"ה סעי' ו') שמפטרין בתוכחות אליהו על עזבם את ה' ועבדו את הבעל, שהוא דוגמת תוכחת משה את ישראל על מעשה עגל שבפרשה.

"ה' הוא האלוקים" בעילת יוהכ"פ

כתב הדרכי משה (או"ח ס"י תרכ"ג אות ב') בשם ספר המנהגות (לר"י טירא - הל' יוהכ"פ), תפילת נעילה וכו' שמע ישראל פ"א, ברוך שם כבוד ג' פעמים, ה' הוא האלוקים ז' פעמים כנגד ז' רקיעים, וקדיש שלם. וכתב בהגהות מנהגים (אות קע"ז) ז' פעמים - כנגד ז' רקיעים שקרע לישראל והראה להם שאין עוד מלבדו, טעם אחר סימן לסילוק שכינה שאנו מלוין השכינה משמים לוליון וכו' לפי ששרתה בינינו מערב עד ערב כדאי בגמ"ז.

ומוכח שיש ב' טעמים שונים שאומרים ז' פעמים "ה' הוא האלוקים", האחד משום מה שה' קרע ז' רקיעים והראה שאין עוד מלבדו, והב' ללוות השכינה שמסתלקת ועולה לז' רקיעים.

האמר מודים מודים משתקין אותו

אי' במתני' (ברכות לג:) האומר על קן צפור גייעו רחמיך ועל טוב יזכר שמך מודים מודים משתקין אותו. וא"י בגמ', מודים מודים משתקין אותו משום דמיחזי כשתי רשויות וכו', אמר ר' זירא כל האומר שמע שמע כאומר מודים מודים דמי, מיתביה הקורא את שמע וכופלה הרי זה מגונה, מילתא הוה דהוי משתקין לא משתקין ליה, לא קשיא הא דאמר מילתא ומילתא ותני לה והא דאמר פסוקא ותני ליה. ופי' רש"י "מילתא מילתא ותני לה" כל תיבה ותיבה חוזר ושונה - מגונה הוי שתוקי לא משתקין ליה, שאין זה דומה למקבל עליו שתי מלכיות אלא למתלוצץ, אמר פסוק שלם ותני ליה - משתקין ליה דמיחזי כשתי רשויות.

כתבו התוס' (ד"ה "אמר פסוקא פסוקא וכפליה" פי' בקונטרס משתקין אותו דמיחזי כעושה ב' רשויות, ובה"ג ובפ"ח מפרש איפכא פסוקא אין משתקין אותו מיהו מגונה הוי. וכ"כ הר"י"ף (כג:) והרמב"ם (הל' ק"ש פ"ב הל' י"א).

והיינו שהגמ' הקי' על רב זירא שהאומר שמע משתקין אותו, ובברייתא מבואר שהקורא שמע וכופלה הרי זה מגונה, ומשמע שהוא רק גנאי לו אבל אין משתקין אותו, ות"י הגמ' שיש חילוק בין הכופל כל תיבה ותיבה להכופל כל פסוק ופסוק, ורש"י סובר שהכופל כל תיבה ותיבה הרי הוא מגונה והכופל כל פסוק ופסוק משתקין אותו, ובה"ג ור"ח נקטו להיפך שהכופל כל פסוק ופסוק הרי הוא מגונה, והכופל כל תיבה ותיבה משתקין אותו.

וסברת רש"י הוא שהכופל כל תיבה ותיבה אין זה דומה אלא למתלוצץ, שהרי אין בדבריו משמעות שמקבל ב' רשויות ועל כן אינו אלא מגונה, אבל הכופל פסוק שלם מחזי כמקבל עליו שרות א' ולאחר מכן רשות אחרת. ובמאירי (מגילה כה:) ביאר שהכופל תיבה ותיבה גמגום לשון הוא ואין לשתקו אבל כשכופל כל הפסוק יש לחושדו ומשתקין אותו.

וסברת הבה"ג ור"ח הוא שהכופל כל תיבה ותיבה משתקין אותו שהרי מפסיק כל הענין, ואין שום משמעות בדבריו, אבל כשאומר כל הפסוק כסדר וכפלו פעם שניה מגונה הוא ואין משתקין אותו, שיש לחשוד על שלא כיון בתחילה חוזר וקורא פעם שניה, דנח לו שיקרא מגונה משיעשה רשע שעה אחת לפני המקום שלא כיון בה, וכן מבואר בפ"י ר"י מלוניל (כג:).⁴

ולהלכה הטור (או"ח ס"א ט"ו) הביא ב' הפירושים וסיים וצריך לחוש לדברי שניהם. וכן פסק השו"ע (סעי' ט"ו) אסור לומר שמע ב' פעמים בין שכופל התיבה שאומר שמע בין שכופל הפסוק הראשון. וכתב הביאור הגר"א (ס"ק י"ז) ומ"מ אסור בשניהם לדברי הכל. וע"י בביאור הלכה (ד"ה "בין שכופל") אם יצא יד"ח ק"ש.

כפלת "ה' הוא האלוקים" לא מיחזי כב' רשויות

כתבו התוס' (ברכות לד:) ד"ה "אמר פסוקא" אך מה שאומרים "ה' הוא האלוקים" ז' פעמים ביוה"כ ויום ערבה כנגד ז' רקיעים, משבחים לבורא שהוא דר למעלה מז' - מנהג כשר הוא, וגם מצינו בקרא שתי פעמים "ה' הוא האלוקים" גבי אליהו.

והיינו שהתוס' הקשו לשיטתם שסוברים שהכופל פסוק שלם משתקין אותו, וא"כ מה שאומרים "ה' הוא האלוקים" ז' פעמים אמאי לא מיחזי כב' רשויות, וע"ז תירצו התוס' שהוא כנגד ז' רקיעים וכן מצינו בקרא אצל אליהו, אולם להבה"ג והר"ח ושאר הראשונים שסוברים שהכופל פסוק שלם לא מיחזי כב' רשויות ואינו אלא מגונה, אין כל כך מקום להקשות, דניתן לומר שרק בשמע שיש לחשוד שלא כיון בתחילה וחוזר וקורא פעם שניה הרי זה מגונה, אבל "ה' הוא האלוקים" שאין הכוונה מעכבת וכך נהגו מלכתחילה לאומרו ז' פעמים, א"כ אין זה מגונה.

אומר אותו לסימן סילוק שכינה שמסתלקת ועולה עד רקיע שביעי וכתב "עלה אלוקים בתרועה".

ולכאורה נחלקו בב' הטעמים, שרק לפי הטעם שהוא ללוות השכינה שעולה עד רקיע שביעי - ראוי לאומרו לאחר התקיעה, אבל לפי הטעם שאין עוד מלבדו ב' רקיעים - יכול לאומרו גם קודם התקיעה.

כתב המחזור וטרי (ס"י ש"ח) ובעיר קולוניא נהגו העם קשר"ק ואומר החזן והציבור עונין ה' הוא האלוקים ז' פעמים מפני וכו' מעט עולה לו מז' רקיעים לאחר תפילה, ולפיכך אין נכון לומר עד אחר תפילת ערבית, שיש מקומות שאומרים אותו לאחר תפילת נעילה, ואין נכון שמלוים שכינה ויש להם עוד להתפלל.

ולכאורה נחלקו בב' הטעמים שלפי הטעם שמלוין השכינה שמסתלקת ועולה לז' רקיעים, אין נכון שמלוים שכינה ויש להם עוד להתפלל ערבית, אבל לפי הטעם שאין עוד מלבדו ב' רקיעים, ניתן לאומרו גם קודם ערבית שהרי אין בזה ליווי לשכינה.

וע"י בספר קרית חנה (לרבי גרשון יעקב מקובלענץ - הובא בקובץ מפרשים מכת"י בסוף שו"ע מהדורת פריעדמאן - סו"ח תרכ"ג) שנקט בפשיטות שאין הבימה והדין מסתלקת עד שישלימו ישראל סדריהן ומשמע עד אחר תפילת ערבית, וזה טעמו של הטור (ס"י תרכ"ד) שכתב שכוון לתקוע אחר תפילת ערבית, משום שאז הבימה והדין מסתלקת, וכן הביאו בסדר רב עמרם גאון (ח"ב ס"י קל"א) ובספר העיטור (סוף הל' יוהכ"פ) שתוקעין לאחר תפילת ערבית.

וא"כ י"ל טעם נוספת שאומרים "ה' הוא האלוקים" לאחר תפילת ערבית, שאז הבימה והדין מסתלקת ומלוין השכינה שמסתלקת ועולה לז' רקיעים.

4 והרשב"א נקט שראית תבה"ג והר"ח הוא ממה שהכופל כל תיבה דמי למודים מודים שמבואר במתני' דמשתקין אותו, וע"י רש"י שהוכיח שנחלקו בגירסאות בגמ'.

1 הפטרת כי תשא - נקראת בכל השנים המעוברות, ובשנים פשוטות ברוב השנים קורין הפטרת פרה, מלבד בשנה שר"ה חל ביום ה' קורין הפטרת כי תשא, והיינו בקביעות הש"א והכ"ז, שבקביעות הש"א שקורין בראשית בכ"ד תשרי וצו ב"ד ניסן נמצא שיש 25 שבתות בין ש"ית לפסח ועל כן מפורדים ויקהל פקודי, וקורין שקלים בתרומה בא' אדר ותצהו בחי' באדר, ויש עדיין ב' שבתות לאחר שבת כי תשא עד ר"ח ניסן, ובפי' ויקהל בכ"ב אדר קורין פרה ובפי' פקודי בכ"ט אדר קורין החודש, ועל כן בטי"ו אדר הוא שבת הפסקה וקורין הפטרת כי תשא, (מלבד במקושי שקורין שוב הפטרת פי' זכור "פקדתי את אשר עשה עמלק"), וכן בקביעות הכ"ז לפי שקורין פי' החודש בשבת ר"ח ניסן שהוא פי' ויקרא שהרי אין שבת שמפסיק בין החודש לשבת הגדול שבפשוטה קורין לעולם פי' צו, ועל כן בויקהל פקודי בכ"ג אדר קורין פי' פרה ובשבת ט"ז אדר הוא הפסקה שניה וקורין הפטרת כי תשא (גם במקושי).

2 והערך שולחן (ס"י תרכ"ג סעי' ח') כתב טעם נוסף, להורות כי הטבע שהוא תחת הזמן, המוקף משבעה ימים ושבע כוכבי לכת, הכל הוא ד' והשגחתו יתברך, ואם יסיר השגחתו אף רגע תחזור העולם לתוהו ובוהו, ולהוציא מדיעות הפוקרים.

ובמגיד תעלומה (להבני יששכר - ברכות לג:) כתב, שהוא לבטל התק"ג מיני חולאים, ש"ה הוא האלקים" ז' פעמים עולה בגימטריא התק"ג.

3 ובהל' ק"ש (ס"י ס"א) הביאו הלבוש (סעי' י"ב) והמשני"ב (ס"ק כ"ז) הטעם הראשון, ובהל' יוהכ"פ (ס"י תרכ"ג) כתבו הלבוש (סעי' ה') והמשני"ב (ס"ק י"א) הטעם השני.

כתב הסמ"ק (מצוה רכ"א הג' הר"פ אות ה') בליל מוצאי יוה"כ שרגילין לומר "ה' הוא האלוקים" ז' פעמים, י"א אותו קודם תקיעה וי"א אותו אחר תקיעה, וכן נראה שהרי הוא

"עניני ה' עניני וידעו העם הזה כי אתה ה' האלקים ואתה הסכות את לבם אחורנית" (ב' ל"ו).
 אי' בברכות (א) א"ר אבהו למה אמר אליהו עניני ב' פעמים, מלמד שאמר אליהו לפני הקב"ה, רבש"ץ עניני שתרד אש מן השמים ותאכל כל אשר על המזבח, ועניני שתסיה דעתם כדי שלא יאמרו מעשה כשפים הם, שנאמר "ואתה הסכות את לבם אחורנית". ומבואר הדיתה כאן תפילה מיוחדת שינטל מהם הבחירה ולא יוכלו לומר שירידת האש הוא ע"י כישוף. (ועני' בזה במהרש"א (ברכות ט) וזוה"ק איש (אורח החשפנות לפי קצ"ו) ובאגרות משה (אורח חיד סי' פ' את ר"ג).

והנה אמרו זו"ל (ברכות יג) הכל בידי שמים הוין מוראת שמים, ויכול הכסיל לטעות כאילו יש ה"ו דבר שאינו בידי שמים. אולם כאשר פעם אהת יתבטל הבחירה ממנו הרי הוא יראה בהוש ש"הכל" בידי שמים, ורק ע"י רוב רצון הבורא יתברך שיהא לו בחירה בזה.
 והוה שאמר דכאשר תעניני שלא יוכלו לומר מעשה כשפים הוא זה יכינו ש"אתה הסכות" תמיד את ליבם, והכל תלוי בידך וברשותך כולל מה שרצונך לתת לאדם תמיד בחירה.

וכאשר ראו ככל ההיוון הלוה – מיד כפלו ואמרו "ה' הוא האלוקים", ופירושו תקון ובעל היכולת ובעל הכוחות כולם, דברישא רואים עתה שהכל בידי יתברך שמו כולל דברים נפלאים כהורדת האש מן השמים, ומלבד זאת רואים שגם מה שנראה לכסיל שח"ו אינו בידי שמים – כיראת שיש בה ע"פ רוב בחירה, גם בזה הוא בעל היכולת.

(מפי הרה"ג רבי מנחם הופמן שליט"א)

חמשת כוכבי לכת לרקיע אחד. ועי' בזה בנמוקי מהרא"י (בספר הליקוטים על הרמב"ם), ובפני אשד הנחלים (על המדרש רבה – ואתחנן ב' ל"ב).

נמצא שלרב יהודה ור"ל לא נחלקו במנין הרקיעים בפועל, אלא איך מונין מנין הרקיעים שלרב יהודה מונין רק ב' רקיעים ולר"ל מונין ז' רקיעים.

כפולת "ה' הוא האלוקים" כנגד ב' רקיעים

ולפי"ז י"ל שלכך אמרו אצל אליהו בהר הכרמל כפלו פעמיים "ה' הוא האלוקים ה' הוא האלוקים", ואילו ביוהכ"פ אומרים ז' פעמים "ה' הוא האלוקים", שכיון שהוא להראות שה' שולט על כל הרקיעים, על כן אצל אליהו בהר הכרמל עשו כדברי רבי יהודה ומנו רק ב' רקיעים, וביוהכ"פ נוהגין כר"ל למנות שבעה רקיעים, וא"כ גם בב' פעמים לא מיחזי כב' רשויות והוי כתרני עניני שהוא כדי להראות שה' שליט על כל הרקיעים, וניחא מה שבתוסי מוכיח שמנהג כשר הוא מה שאומרים "ה' הוא האלוקים" ז' פעמים ביוהכ"פ ויום ערב, כיון שמשבח לבורא שדר למעלה מכל הרקיעים לפי החשבון של ר"ל שיש ז' רקיעים, ודמי למה שאמרו "ה' הוא האלוקים" ב' פעמים אצל אליהו, כיון שמשבח לבורא שדר למעלה מכל הרקיעים לפי החשבון של רב יהודה שיש ב' רקיעים.⁷

כפולת "ה' הוא האלוקים" לפרוע להר הכרמל

"שמעו מלכים האזינו רוזנים אנכי לה' אנכי אשירה אזמר לה' אלוקי ישראל" (שופטים ה' ג), ופי' רש"י "אנכי אנכי" – כפול, שמעתי מדרש אגדה לא קפח הקב"ה שכר תבור וכרמל, שבאו למתן תורה לתת עליהם את התורה וחזרו בבושת הפנים, אמר להם הקב"ה, סוף שאני פורע לכם כפלים, נאמר בסיני "אנכי ה' אלוקיך" בתבור יאמר "אנכי אנכי", נאמר בסיני "אנכי ה' אלוקיך" בכרמל יאמר כפול "ה' הוא האלוקים ה' הוא האלוקים" בימי אליהו.

וא"כ י"ל שכיון שסיבת הכפילות הוא כדי לפרוע להר הכרמל שבא למתן תורה, נמצא דאינו כאומר שמע שמע, דידוע לכל שכופל השבח לה' אחד כדי לפרוע בכפילות, ודמי לתרי מילי ולא מיחזי כב' רשויות. וכן בשירת דבורה "אנכי אנכי" לא מיחזי כב' רשויות, שידוע לכל שסיבת הכפילות הוא כדי לפרוע להר תבור.

ושמא יש להוסיף שמבואר ברש"י (ואתחנן ד' ל"ה) "אתה הראת לדעת כי ה' הוא האלוקים אין עוד מלבדו" כשנתן הקב"ה את התורה פתח להם ז' רקיעים, וכשם שקרע את העליונים כך קרע את התחתונים וראו שהוא יחידי.

וא"כ י"ל שכמו ששבעת מתן תורה מסתבר שיותר לומר שמע שמע, שאין לחוש דמיחזי כב' רשויות בשעה שפתח להם ז' רקיעים וראו שהוא יחידי, וה"ה ניתן לומר שמע שמע בשעה שפרע לתבור וכרמל שהוא הפירעון בכפלים של מתן תורה, ונתעורר מחדש מה שראו שהוא יחידי, (וכעין דברי הילקוט שמעוני (מלכים רמז רט"ז) "ה' הוא האלוקים" כנגד "אנכי ה' אלוקיך"), ובוזה ניחא מה שכפול בתבור "אנכי אנכי" ובכרמל "ה' הוא האלוקים ה' הוא האלוקים" ולא חשו דדמי לב' רשויות.

ובזה ניחא מה שהתוסי רצו לדמות "ה' הוא האלוקים" ביוהכ"פ וביום ערב שהוא כנגד ז' רקיעים, למה שמבואר בקרא אצל אליהו בהר הכרמל, שאצל אליהו הטעם שלא מיחזי כב' רשויות, משום שהוא כעין מתן תורה שפתח להם ז' רקיעים וראו שהוא יחידי, וה"ה אין לחוש למה דמיחזי כב' רשויות כשאומרים "ה' הוא האלוקים" ז' פעמים, כיון שמכוין כנגד ז' רקיעים שקרע לישראל והראה להם שאין עוד מלבדו.

בְּנֵי־אֵי הַאֲמוֹת וַיִּזְרֹק

הסבר מנהגי הפטרות ע"פ ההלכה

בהפטרות כי תשא – מנהג האשכנזים להתחיל "וייהי ימים רבים", ומנהג הספרדים להתחיל מ"וישלח אחאב", ולמנהג הספרדים בהפטרות זו קורין רק כ' פסוקים, ולכאורה קשה דהא בעינן כ"א פסוקים כמבואר במגילה כג: ובשו"ע או"ח סי' רפ"ד ס"א, ועי' צ"ל ע"פ המבואר שם דסליק ענינא שאנן, אמנם הכא קשה להביא אמאי מקרי סליק ענינא, והפסוקים ממשיכים שם באותו ענין (בלא שום הפסק פרשה), שלאחר שהורו ישראל "ה' הוא האלוקים" הורה אליהו לשחוט נביאי הבעל שהיו שם, ואמאי אין ממשיכין עוד פסוק, ואמנם מסתבר דלא רצו להמשיך כדי שלא לסיים בענין רע, דאין הקב"ה שחם במפלתן של רשעים (ואפילו בעובדי ע"ז כדאי' בסנהדרין לט: ועי' הפטרות ויצא ומצורע), אבל מ"מ אין זה טעם להתיר לפסוק בפחות מ"כ פסוקים.

וצ"ל דעיקר ענין אסיפת ישראל להר הכרמל היה להביאם להאמין בה' לבדו, וכשבאו לאמונה זו אמרו "ה' הוא האלוקים" נגמר ענין הר הכרמל, ורק כיון שהיה עת רצון הוסיפו להרוג נביאי הבעל, אבל אין זה שייך לעיקר האסיפה, ולהכי חשיבין ליה סליק ענינא כגמר ענין אסיפתן לכרמל.

אי' בסוכה (ג): הגיעו לשער המזרח וכו' ואמרו אבותינו שהיו במקום הזה וכו', רבי יהודה אומר היו שונים ואומרים "אנו ליה וליה עינינו", אינו והאמר ר' זירא כל האומר שמע שמע כאילו אמר מודים מודים, אלא הכי אמרי "המה משתחיים קדמה ואנו ליה משתחיים ועינינו ליה מיחלות". ופי' רש"י דכיון דאתרי מילי קמדכר ליה תרי זימני, ולא אחזא מילתא תרי זימני, לית לך בה. ועי' במהרש"א שמבאר שזה משמעו ב' ענינים "המה משתחיים קדמה ואנו ליה" היינו במעשה אנחנו מודים, "ועינינו ליה מיחלות" היינו בדיבור, וכ"כ הרש"י (סוכה מה): על מה שבשעת פטירתן לר"א היו אומרים "ליה ולך מזבח ליה ולך מזבח".⁵

וכתב הפרי מגדים (סי' ס"א מ"ז ס"ק ד) שזהו כוונת התוס', שכמו ש"אנו ליה וליה עינינו" כיון דהוי תרי עניני – משתחיים במעשה ומיחלים בדיבור אין משתקין אותו, א"כ ה"ה מה שאומרים "ה' הוא האלוקים" דאנו מכוונים להמליכו על ז' רקיעים ומושל בכולם, נמצא שבכל פעם שאומר "ה' הוא האלוקים" מכוון על רקיע אי' והוי ענין אחר, ושפיר דמי ועל כן אין משתקין אותו.

נמצא שעיקר הטעם שמה שאומרים "ה' הוא האלוקים" הוא מנהג כשר, משום דכל פעם מכוין כנגד רקיע אי' ולא מיחזי כב' רשויות, ובתוסי הוכיחו שכן מצינו בקרא ב' פעמים "ה' הוא האלוקים" אצל אליהו.

וכתב המהר"ל (הל' יו"כ אות כ"ט) והא ד"א "ה' הוא האלוקים" ז"פ אין לחוש דהוא לשון הקרא, ועוד דאין לחוש כדפסק הסמ"ק שהוא סימן לסילוק שכינה שמסתלקת ועולה למעלה מז' רקיעים. ומוכח שמה שהוא לשון הקרא הוא טעם בפני עצמו וסגי כדי שלא יהא כתרני עניני, ובנוסף שאין לחוש משום שהוא כנגד ז' רקיעים. ובפ"י רבינו יונה (ברכות כד.) ובביאור הגר"א (סי' ס"א ס"ק כ"א), הביאו רק שהטעם ממה שמצינו ב' פעמים בקרא, ומוכח שעיקר הטעם הוא ממה שמצינו בקרא ולא משום דדמי לתרי עניני.

ויש להקשות שבשלמא מה שאנו אומרים ביוהכ"פ ז' פעמים "ה' הוא האלוקים" שהוא כנגד ז' רקיעים או ללוות השכינה שעולה לז' רקיעים, ולא מיחזי כב' רשויות, שכל פעם הוא כנגד רקיע אחר והוי כתרני עניני, אבל מה שכפלו אצל אליהו בהר הכרמל "ה' הוא האלוקים ה' הוא האלוקים", אמאי לא מיחזי כב' רשויות כמו שמע שמע, שא"א לומר שהכפל מכוון כנגד ב' מתוך ז' הרקיעים, ובפרט להמהר"ל ורבינו יונה והגר"א שנקטו שעיקר ההיתר הוא ממה שמצינו בקרא אצל אליהו ולא רק מחמת דהוי כתרני עניני, א"כ צ"ע איך אנו אומרים כמו אצל אליהו "ה' הוא האלוקים ה' הוא האלוקים" ואמאי לא מיחזי כב' רשויות.⁶

מנין הרקיעים

אי' בחגיגה (יב): אמר רב יהודה שני רקיעים הן שנאמר "הן לה' אלוקיך השמים ושמי השמים", ריש לקיש אמר שבע ואלו הן וילון רקיע שחקים וזבל מעון מכוון ערבות.

וכתב במפרש על הרמב"ם (הל' סיוה"ת פ"ג ה"א) וכשתבונן תמצא שאין בין רב יהודה ור"ל מחלוקת, אלא שרב יהודה מנה השמים הנראים בלבד, ור"ל מנה השמים הנראים ומנה דברים רוחניים שהם למעלה מן השמים אלא דהריגה וקרא לכל מעלה מהם שמים וכו', הנה נתבאר לך שכל אלו הדברים שבחמשה רקיעים אלו אינם דברים גשמיים כלל. וכע"ז כתב במורה נבוכים (להרמב"ם - ח"ב פ"ט), הא דקאמר ר' יהודה שני רקיעים הם, כי חשב חמה ולבנה ומזלות לרקיע אי' ואת

5 ועי' בהג' חכמת שלמה (להגר"ש קלוגר – סי' ס"א ע"ג טו) שבפומון שבסליחות לתענית שני בתקון לומר "ויבכל זאת אנו ליה ועינינו ליה" ואינו נכון דהוי כאומר שמע שמע, וראוי לתקן "ויבכל זאת אנו ועינינו ליה".

6 והרד"ק והמצודות דוד (מלכים א' י"ח ל"ח) כתבו "ה' הוא האלוקים" הכפל לחזק האמונה בלבם אמרו ושנו ה' הוא האלוקים. ומ"מ צ"ע אמאי לא מיחזי כב' רשויות.

7 ובספר על הכל (לתלמיד מהר"ם מרוטנבורג – סי' י"ט), ואך מה שנהג ביוה"כ לומר ז' פעמים "השש" מנהג כשר הוא, ובקרא כתיב ב' פעמים "ויפילו על פניהם ויאמרו ה' הוא האלוקים ה' הוא האלוקים", פרש"י "הוא האלוקים", ופירושו הוא ובעולם הבא, עכ"ל. (לא נמצא אצלנו ברש"י), ולפי דבריו י"ל דלא מיחזי כב' רשויות כיון דמכוין לעוה"ז ועוה"ב, וכעין מה שמכוין לז' רקיעין.